

‘Haywood schreef een gezaghebbend en informatief boek over de Vikingen
en hun impact op de beschaving.’ – *Kirkus Reviews*

NOORMANNEN

DE VIKINGSAGA 793 - 1241

JOHN HAYWOOD

John Haywood

Noormannen

DE VIKINGSAGA 793-1241

Omniboek

Inhoud

Kaarten	7
Voorwoord	13
Inleiding: Asgard	17
<i>Het wereldbeeld van de Vikingen</i>	
1 Thule, Nydam en Gamla Uppsala	27
<i>De oorsprong van de Vikingen</i>	
2 Lindisfarne, Athelney en York	65
<i>De Vikingen in Engeland 789-954</i>	
3 Dorestad, Parijs en Rouen	105
<i>De Vikingen in het Frankische Rijk 799-939</i>	
4 Iona, Dunkeld en Orkney	141
<i>De Vikingen in Schotland 795-1064</i>	
5 Dublin en Cashel	171
<i>De Vikingen in Ierland 795-1014</i>	
6 Sevilla en Luni	203
<i>De Vikingen in Spanje en het Middellandse Zeegebied 844-861</i>	

7 Kiev, Constantinopel en Bolghar <i>De Vikingen in Oost-Europa tot 1041</i>	215
8 Thingvellir, Brattahlid en L'Anse aux Meadows <i>De Noren in het Noord-Atlantische gebied 835-1000</i>	255
9 Maldon, Londen en Stamford Bridge <i>Engelands tweede Vikingtijdperk 978-1085</i>	297
10 Hedeby, Jelling en Stiklestad <i>De Scandinavische koninkrijken tot 1100</i>	323
11 Palermo, Jeruzalem en Tallinn <i>Van Viking tot kruisridder</i>	373
12 Largs, Reykholt en Hvalsey <i>De nadagen van de Vikingen</i>	389
Tijdslijn	417
Vikingkoningen en -heersers circa 800-1100	423
Literatuurlijst	429
Illustraties	437
Register	438

WEST-EUROPA omstreeks 800

Inleiding

Asgard

Het wereldbeeld van de Vikingen

*Vee sterft, bloedverwanten sterven, uiteindelijk zul jij ook sterven,
Maar glorie sterft nooit voor de man die het behaalt.*

*De dwaas denkt dat hij eeuwig zal leven,
Als hij wegblijft bij het gevecht;
Maar de oude dag garandeert hem geen wapenstilstand
Zelfs als de speren dat wel doen.*

Hávamál

Voor de meeste Scandinaviërs betekende het leven in het Vikingtijdperk hard werken op het land, een voortdurende onzekerheid, en een vroege dood rond hun dertigste of veertigste levensjaar. Voor hen die ervoor kozen om Viking te worden in de letterlijke zin van het woord, piraat of plunderaar, of die op reis gingen om handel te drijven of te koloniseren, kon het leven zelfs nog korter duren. Allemaal liepen ze het serieuze risico op zee te verdrinken wanneer hun fragiele schepen vergingen in een storm of aan splinters sloegen tegen een rotsachtige kust. Handelaren liepen altijd het risico aangevallen te worden door piraten. En tegenover elke Vikingkrijger die naar huis terugkeerde met een zak zilver of voor zichzelf een boerderij in de wacht had gesleept op nieuw veroverd gebied, moet er minstens één andere hebben gestaan

die aan mootjes werd gehakt op een slagveld of stierf aan een ziekte in een onhygiënisch winterkamp. Vikingen waren duidelijk bereid enorme risico's te nemen teneinde land, rijkdom en roem te vergaren. Deze moedige en ondernemende maatschappij werd ondersteund door een wereldbeeld dat actief het mijden van risico's ontmoedigde. De wereld waarin de heidense Scandinaviërs leefden, bestond niet om een of ander doel te vervullen, en als het waar was dat de goden de mens hadden geschapen, dan was dat uitsluitend voor henzelf, zodat er iemand was die aan hen geofferd kon worden. Wilde een mensenleven enige betekenis hebben in deze wereld, dan moest men daar zelf voor zorgen, door iets te bereiken waarvoor men herinnerd zou worden.

De schepping van de wereld

Volgens de Scandinaviërs werd het middelpunt van het universum gevormd door een enorme, altijdgroene es die Yggdrasil heette. Zijn takken overdekten de hemel en verbonden de gescheiden werelden van de goden, ijsreuzen, vuurreuzen, elfen, dwergen, mensen en de onderwereld. Er is geen mythe die vertelt over de oorsprong van Yggdrasil of zijn uiteindelijke lot. Zijn bestaan werd als vanzelfsprekend aangenomen en misschien dacht men dat hij eeuwigdurend was. Desondanks komt Yggdrasil helemaal niet voor in de Scandinavische scheppingsmythe, waarin de kosmos geboren wordt uit de interactie van wederzijds vijandige krachten. In het begin van de tijd waren er maar twee werelden: het vurige Muspelheim in het zuiden en het ijzige Niflheim in het noorden. Tussen de twee werelden bevond zich de gapende leegte van Ginnungagap. Waar de hitte van Muspelheim het ijs van Niflheim ontmoette, begon het ijs te smelten en te druipen. De hitte versnelde het leven in de druppels en die namen de vorm aan van een reus, die de naam Ymir kreeg. Terwijl Ymir sliep, vormden zich uit het zweet onder zijn linker oksel een reus en een reuzin, en een van zijn benen werd de vader van een zoon op zijn andere been. Op deze manier werd Ymir de voorvader van een ras van ijsreuzen. Terwijl het ijs bleef smelten, kwam er een koe tevoorschijn. Deze koe heette Auðumla. Auðumla voedde zich door te likken aan het zoute ijs. De vier rivieren van melk die uit haar spenen vloeiden, voedden Ymir.

Door het likken van Auðumla kwam nog een reus tevoorschijn, die Búri heette. Búri was groot, sterk en knap. Hij werd de vader van een zoon die Borr heette. Er wordt geen moeder genoemd, maar zij was vermoedelijk een ijsreuzin, aangezien zij destijds de enige andere aanwezige wezens waren, afgezien van Auðumla. Borr nam Bestla, de dochter van de ijsreus Bölthorn, als zijn vrouw en samen kregen ze drie zonen: Odin, Vili en Vé, de eerste van de goden. Odin en zijn broers vermoordden Ymir en gebruikten zijn dode lichaam om het land te maken, en zijn bloed om de oceaan te maken. Toen namen de goden Ymirs schedel en plaatsten deze boven de aarde om de lucht te maken. De goden vingden wat van de vonken en gesmolten sintels die van Muspelheim af waaiden en plaatsten deze in de lucht om de hemel en de aarde mee te verlichten. Toen zetten de goden de donkere reuzin Nótt ('nacht') en haar heldere en knappe zoon Dagr ('dag') in de lucht om elkaar elke vierentwintig uur rond de wereld te volgen. De goden namen de beeldschone broer en zus, Máni ('maan') en Sól ('zon') en plaatsten hen ook in de lucht. Aan de hand van hun bewegingen konden de dagen, maanden en jaren worden geteld.

De goden schiepen de wereld als een grote cirkel. Het deel langs de randen gaven de goden aan de reuzen als thuis. Dit was Jotunheim, waar de reuzen op wraak zonnen voor de dood van Ymir. In het midden, omringd door de oceaan, gebruikten de goden Ymirs wenkbrauwen om een fort te bouwen tegen de vijandige reuzen. Dit noemden zij Midgard, of 'Midden-Aarde'. Ten slotte namen de goden Ymirs hersenen en gooiden ze in de lucht om de wolken te maken. Hiermee voltooiden de goden hun recycling van Ymir. Odin, Vili en Vé liepen langs de nieuw gevormde zeekust en vonden twee boomstammen. Hieruit schiepen de goden de eerste twee mensen. De man noemden ze Ask ('es') en de vrouw Embla ('iep'), en van hen stamde het menselijk ras af. De goden gaven Ask en Embla Midgard om te wonen. Nadat ze mensen hadden geschapen, schiepen de goden hun eigen domein Asgard, een hemelse stad hoog boven Midgard. Ze bouwden de vurige regenboogbrug Bifröst om de twee domeinen te verbinden, zodat ze hiertussen heen en weer konden gaan. De mythen geven geen aanwijzing hoeveel tijd er volgens de Vikingen zou zijn verstreken tussen deze gebeurtenissen en hun eigen tijd. Zoals de meeste volken voor de tijd van het schrift, hadden de Vikingen geen officiële tijdsbepaling. Alle gebeurtenissen die

In een tijd waarin de meeste mensen stierven in het dorp waar ze ter wereld kwamen, bracht hun zucht naar fortuin, land en roem de Vikingen tot in Bagdad en Canada

Dit indrukwekkende boek volgt de weg van de Vikingen vanaf hun Noorse godenwereld in de achtste eeuw tot hun plek in het christelijke Europa in de dertiende eeuw. Vanuit het hoge noorden trokken Noorse veroveraars, ontdekkingsreizigers en handelaars eropuit. Daarbij zwermden ze uit over heel Europa, tot in Azië en zelfs Noord-Amerika.

Noormannen vertelt hun verhaal, en richt zich met name op strategische plaatsen, van de plundering van Lindisfarne in 793 tot de moord op verhalenverteller Snorri Sturluson op IJsland in 1241. Ook Dorestad en andere knooppunten in de Lage Landen komen aan bod. Dit boek vertelt over de taal, de kunst en de technologie, de wetten en gebruiken en het belang van de Noorse mythologie.

In 800 waren de Scandinaviërs barbaren die in hun Vikingschip op plundertocht gingen. In de dertiende eeuw vormde hun thuisgebied een integraal onderdeel van het christendom. Op gezaghebbende toon, in zeer leeswaardig proza zet Haywood het buitengewone verhaal van de Vikingen uiteen.

John Haywood is een autoriteit op het gebied van de geschiedenis van oude beschavingen en de vroege middeleeuwen. Hij studeerde in Lancaster, Cambridge en Kopenhagen en doceerde aan de universiteit van Lancaster. Haywood schreef bijna twintig historische werken, waaronder *De oude beschavingen* en *Atlas van de wereldgeschiedenis*.

www.omniboek.nl

NUR 684

ISBN 9789401909983

9 789401 909983